

Sytuacja obywateli Unii narodowości romskiej, przemieszczających się i osiedlających się w innych państwach członkowskich

Kontekst

Obywatele Unii Europejskiej mają prawo do przemieszczania się i życia w dowolnym miejscu na terytorium Unii Europejskiej ([art. 21 TFUE](#)), jeżeli spełniają określone warunki. Swoboda przemieszczania się stanowi w procesie integracji europejskiej ważne prawo, które jest również ujęte w [Karcie praw podstawowych Unii Europejskiej](#) (art. 45). Szczegóły dotyczące tego prawa określone są w [dyrektywie 2004/38/WE](#) w sprawie prawa obywateli Unii i członków ich rodzin do swobodnego przemieszczania się i pobytu na terytorium państw członkowskich.

Według Eurostatu 2,3% obywateli UE (11,3 mln osób) mieszka w państwie członkowskim innym niż państwo, którego obywatelstwo posiadają, a jeszcze więcej korzysta z tego prawa w ciągu swojego życia. Nie są dostępne oficjalne dane na temat pochodzenia etnicznego obywateli, którzy korzystają z tych praw.

Dlatego też nie istnieją oficjalne dane na temat liczby Romów, którzy korzystają z prawa do swobodnego przemieszczania się na terytorium UE. W badaniach wykazano, że najczęściej przemieszczają się młodzi dorośli mężczyźni i kobiety; dzieci w niektórych przypadkach są zabierane przez rodziców, w innych nie.

Czynniki zachęcające i przyciągające Romów do migracji

Ubóstwo spowodowane bezrobociem oraz dyskryminacją ze względu na pochodzenie etniczne to główne czynniki „zachęcające” Romów do opuszczania swoich krajów pochodzenia.

Do czynników „przyciągających” Romów do niektórych krajów należy dążenie do osiągnięcia wyższych standardów życia, w szczególności perspektywa znalezienia pracy.

„Jeżeli nie zarobię pieniędzy we Włoszech, wyjadę do Holandii, Grecji lub Hiszpanii. Udam się do krajów, gdzie mogę pracować i gdzie mogę zbudować lepszą przyszłość dla moich dzieci”.

Wywiad z rumuńskim Romem, Włochy, 18 lutego 2009 r.

Romowie badani przez Agencję Praw Podstawowych Unii Europejskiej byli świadomi przysługującego im na mocy prawodawstwa UE ogólnego prawa do przemieszczania się do innego państwa członkowskiego UE, chociaż ich znajomość konkretnego i często skomplikowanego zakresu praw i obowiązków obywateli Unii związanych z *osiedlaniem się* w innym państwie członkowskim była już mniejsza.

Ogólnie Romowie opisywali bardzo różne doświadczenia związane z dostępem do lokali, opieki zdrowotnej, szkolnictwa i opieki społecznej. We wszystkich krajach objętych badaniem wielu respondentów wskazywało na dwa główne problemy: trudności ze znalezieniem zatrudnienia na legalnym rynku pracy w kraju przeznaczenia oraz trudności z zarejestrowaniem pobytu.

„Chciałbym pracować, ale słyszałem, że trudno jest tutaj znaleźć jakąkolwiek pracę, ponieważ nie mamy stałego adresu”.

Wywiad z romskim mężczyzną, Finlandia, 6 maja 2009 r.

Problemy z zarejestrowaniem pobytu

Wielu romskich obywateli UE nie może zarejestrować swojego pobytu w kraju przeznaczenia, w przypadku gdy jest to wymagane, ze względu na złożoność procedur, jak również niewłaściwe stosowanie wymogów [dyrektywy w sprawie swobodnego przepływu](#) przez organy krajowe.

Brak zgłoszenia pobytu równa się brakowi praw gospodarczych i społecznych

Bez oficjalnych dokumentów rejestracyjnych Romowie mogą mieć utrudnione korzystanie z pewnych podstawowych praw obywatelskich i politycznych oraz gospodarczych i społecznych, m.in. prawa głosowania w wyborach lokalnych i europejskich, jak również dostępu do krajowych systemów opieki zdrowotnej, mieszkalnictwa socjalnego, opieki społecznej oraz działań na rzecz integracji z rynkiem pracy, takich jak pomoc w poszukiwaniu zatrudnienia czy szkolenia zawodowe lub językowe. Wykluczenie z systemu opieki społecznej, wynikające z powyższych problemów, niewspółmiernie wpływa na kobiety, dzieci, osoby starsze i osoby z niepełnosprawnością.

„W przypadku rumuńskich Romów, jeżeli nie mają oni dokumentu [świadectwo zarejestrowania], nie mogą zapłacić za wodę, nie mogą zawrzeć umowy o dostarczanie elektryczności i nie mogą wejść na drogę do zatrudnienia [...]. W ten sposób ci ludzie nie istnieją”.
Wywiad z urzędnikiem prowincji Neapol, Włochy, 5 marca 2009 r.

Różne doświadczenia przy przekraczaniu zewnętrznych granic strefy Schengen

Romowie zasadniczo pozytywnie opisywali swoje doświadczenia z kontaktów z urzędnikami granicznymi/wizowymi w krajach przeznaczenia. Respondenci narodowości romskiej jednak częściej niż większość populacji doświadczali problemów, m.in. domagania się łapówek przez skorumpowanych urzędników, podczas opuszczania swojego kraju pochodzenia i wracania do niego.

Na podstawie wyników swojego badania Agencja Praw Podstawowych ma następujące stanowisko:

➔ FRA zachęca państwa członkowskie do zapewnienia zgodności wszelkich podejmowanych działań, które bezpośrednio lub pośrednio wpływają na obywateli Unii Europejskiej pochodzenia romskiego, z zasadami określonymi w Karcie praw podstawowych Unii Europejskiej.

➔ [Dyrektywa w sprawie swobodnego przepływu 2000/38/WE](#) musi być transponowana prawidłowo i w całości. Zachęca się władze lokalne do ścisłej współpracy z rządami krajowymi w celu zbadania i uchylecia wszelkich środków i tych rodzajów polityki, które nie są zgodne z tą dyrektywą.

➔ Podjęte działania muszą być zgodne z [dyrektywą w sprawie równości rasowej 2000/43/WE](#), która wyraźnie zakazuje pośredniej i bezpośredniej dyskryminacji.

➔ Zachęca się państwa członkowskie do usunięcia praktycznych przeszkód w rejestrowaniu pobytu oraz do zapewnienia spójności procesów i wymogów rejestracyjnych.

➔ Prawny obowiązek rozpowszechniania informacji na temat praw i obowiązków obywateli Unii i członków ich rodzin, związanych z kwestiami swobody przemieszczania się i pobytu, należy wdrożyć w praktyce. Zachęca się państwa członkowskie i władze lokalne do opracowania, przedstawienia opinii publicznej oraz rozpowszechniania informacji na temat wymogów związanych z rejestracją pobytu w języku lub językach innych państw członkowskich UE, w tym w językach mniejszości, np. w języku romskim.

➔ Zachęca się państwa członkowskie do zapewnienia wszystkim dzieciom przebywającym na terytorium tych państw, niezależnie od statusu administracyjnego, pełnego i równego dostępu do obowiązkowej edukacji. Przy zapisach do szkół należy znieść wszelkie wymogi związane z rejestracją pobytu.

➔ Zachęca się władze lokalne do opracowania i wdrożenia działań interwencyjnych, mających na celu przede wszystkim integrację obywateli Unii narodowości romskiej z lokalnym rynkiem pracy.

Agencja Praw Podstawowych Unii Europejskiej opublikowała w 2009 r. pięć sprawozdań dotyczących Romów:

- [The situation of Roma EU citizens moving to and settling in other EU Member States](#) (*Sytuacja obywateli Unii narodowości romskiej, przemieszczających się i osiedlających się w innych państwach członkowskich*) (listopad 2009 r.)
- [Selected positive initiatives - The situation of Roma EU citizens moving to and settling in other EU Member States](#) (*Wybrane pozytywne inicjatywy wspierania obywateli Unii narodowości romskiej, przemieszczających się i osiedlających się w innych państwach członkowskich*) (listopad 2009 r.)
- [Housing conditions of Roma and Travellers in the European Union](#) (*Warunki mieszkaniowe Romów i Trawelerów w Unii Europejskiej*) (październik 2009 r.)
- [Data in focus: The Roma](#) (*Sprawozdanie „Kluczowe dane”: Romowie*) (kwiecień 2009 r.)
- [EU MIDIS – main results report](#) (*EU MIDIS – sprawozdanie z głównych wyników*) (grudzień 2009 r.)

Sprawozdania, a także informacje ukazujące sytuację Romów w UE w szerszym kontekście, są dostępne na stronie

http://www.fra.europa.eu/fraWebsite/roma/roma_en.htm